

POSTANOWIENIE

18 września 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Dariusz Dończyk (przewodniczący)

SSN Władysław Pawlak

SSN Karol Weitz (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 18 września 2024 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Skarbu Państwa - Komendanta Ośrodka Szkolenia Służby
Więziennej w P. i Starosty Powiatu W.

od postanowienia Sądu Okręgowego w Ostrołęce
z 18 listopada 2020 r., I Ca 250/20,

w sprawie z wniosku Skarbu Państwa - Komendanta Ośrodka Szkolenia Służby
Więziennej w P. i Starosty Powiatu W.

z udziałem A. B., J. B.

oraz B. B. i J. B. - następców prawnych K. B.

przy udziale Prokuratura Generalnego

o zasiedzenie,

1. oddała skargę kasacyjną;

**2. zasądza od wnioskodawcy na rzecz uczestników
postępowania kwotę 3750 zł (trzy tysiące siedemset pięćdziesiąt
złotych) tytułem kosztów postępowania kasacyjnego z odsetkami
w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu
świadczenia pieniężnego za czas po upływie tygodnia
od doręczenia wnioskodawcy niniejszego orzeczenia.**

Władysław Pawlak

Dariusz Dończyk

Karol Weitz

UZASADNIENIE

26 listopada 2019 r. Skarb Państwa reprezentowany przez Komendanta Ośrodka Szkolenia Służby Więziennej w P. i Starostę Powiatu W., w sprawie z udziałem A. B., K. B. i J. B. wniosł o stwierdzenie nabycia przez zasiedzenie przez Skarb Państwa z dniem 29 sierpnia 1966 r. nieruchomości stanowiącej zespół parkowo-pałacowy w miejscowości P. – parcele, gm. S., składającej się z działek gruntu oznaczonych numerami ewidencyjnymi [...], [...], [...]/1 i [...]/2 o łącznej powierzchni 10,5072 ha, dla której Sąd Rejonowy w Wyszku prowadzi księgę nr [...]. Ewentualnie wnioś o stwierdzenie zasiedzenia z dniem 29 sierpnia 1976 r. na wypadek ustalenia złej wiary w chwili objęcia nieruchomości w posiadanie samoistne

Postanowieniem z 11 marca 2020 r. Sąd Rejonowy w Wyszku oddalił wniosek. Sąd ustalił, że 13 lipca 1923 r. L. B., prawnik, pierwszy prezes Banku, a następnie prezes, członek zarządu i rad nadzorczych, wielu banków i innych przedsiębiorstw, kupił nieruchomości ziemskie pod nazwą m.in. D., litera „A”, położone w powiecie [...], Zamieszkał z drugą żoną Z. B. (później B.), a następnie z synami A. L. ur. [...] 1931 r. i K. J. ur. [...] 1937 r. w nabytym zespole pałacowo-parkowym oddzielnym ogrodzeniem i rowami od terenów rolniczych i lasów. W części parku znajdowały się tereny wypoczynkowo-rekreacyjne w formie pensjonatów dworskich, dostępnych co najmniej od 1 grudnia 1931 r., gdzie prowadzono działalność usługowo-hotelową.

Od końca września 1939 r. L. B. ukrywał się na terenie W. obawiając się aresztowania przez władze niemieckie, gdyż działał w strukturach Armii Krajowej. Od lutego 1940 r. rodzina zamieszkała wspólnie, po tym, jak Z. B. z synami A. i K. opuścili P., ostrzeżeni przez niemieckiego komendanta posterunku granicznego na rzece [...] o ich planowanym internowaniu w obozie w D.. W czasie wojny rodzina B. często zmieniała miejsce zamieszkania dla zmylenia władz okupacyjnych, nie mniej niż 4 razy w W. i 2 razy w Z., z uwagi na działalność w Komendzie Głównej AK. W styczniu 1945 r. przenieśli się do

majątku kuzyna L. B. w N. k. C.. L. B. został z innymi zamieszkałymi tam mężczyznami wezwany do wojewody w C. i uwięziony w piwnicach UB w C., gdzie 28 lutego 1945 r. został zastrzelony przez funkcjonariusza państwowego, O śmierci i miejscu pochówku nie poinformowano rodziny. Z. B. przez ok. 2 miesiące przekazywała paczki w przekonaniu, że mąż żyje. W kwietniu 1945 r. Z. B. wraz z synami, w obawie przed aresztowaniem członków rodzin ziemiańskich, przeniosła się do swego brata do P., gdzie pozostali na stałe. Podjęła tam pracę, a synowie kontynuowali naukę -A. B. w średniej szkole technicznej w B., a potem zaczął studia na obecnej Politechnice [...]. Co najmniej od czasu pobytu w N., mieli świadomość, że nie mogą zbliżyć się ani osiedlać w odległości do terenu swojego majątku mniejszej niż 150 km. pod groźbą śmierci. We wnioskach i ankietach A. B. wskazywał, że jest synem urzędnika bankowego, który zginął podczas wojny. 4 grudnia 1956 r. złożył do prokuratury Wojewódzkiej w Poznaniu wnioski o ustalenie okoliczności i miejsca pochówku ojca. Oficjalne potwierdzenie faktu zawinionego pozbawienia życia L. B. nastąpiło 3 lipca 1957 r. W tym czasie, podczas rozmowy w jego miejscu pracy funkcjonariusz SB zakomunikował mu, aby dla swojego dobra nie zajmował się sprawą, gdyż życia ojcu już nie przywróci, a wcześniej okłamał władzę ludową, nie wskazując swojego ziemiańskiego pochodzenia i powinien w związku z tym pracować w kopalni, a nie studiować; funkcjonariusz radził mu rezygnację ze sporu sądowego z państwem w związku ze śmiercią ojca.

W czasie wojny pałac i pensjonaty służyły jako siedziba i zakwaterowanie posterunku granicznego wojsk niemieckich – między Generalnym Gubernatorstwem i Rzeszą. Pałac został zniszczony w 1945 r. przez wojska rosyjskie, którym służył jako lazaret. Nieruchomość L. B. Skarb Państwa uznał za podpadającą pod działanie art. 2 dekretu PKWN z 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. z 1945 r. nr 3, poz. 12) z dniem jego wejścia w życie 13 września 1944 r., Decyzją z 7 sierpnia 1945 r. przekazano w zarząd Lasów państwowych z majątków leśnych P.1 i P. gm. Z., powiat [...], obszar 1141,6472 ha w tym ok 310 ha gruntów ornych 29 sierpnia 1946 r. Prezes Wojewódzkiego Urzędu Ziemskiego w Warszawie

podpisał zaświadczenia i o przejęciu nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa z mocy prawa na podstawie powołanego dekretu PKWN oraz wnioski do Sądu Okręgowego w Warszawie o wpis w księdze wieczystej nieruchomości ziemskiej i stosowny wniosek do Sądu Okręgowego w Warszawie o odpowiedni wpis w księdze wieczystej nieruchomości ziemskiej. Na nieruchomości z majątku D. na skarpie nad rzeką [...] znajdował się pałac w stylu neogotyckim i park porośnięty drzewostanem. Pałac został wpisany do rejestru zabytków na mocy decyzji z 18 listopada 1959 r. a park krajobrazowy z drugiego ćwierćwiecza XIX w. na mocy decyzji z 10 grudnia 1978 r.

W 1946 r. przeprowadzono parcelację m.in. D., z której wyłączono tzw. ośrodek obejmujący ok. 40 ha (pałac, dworek, pensjonaty i zabudowania gospodarcze). 7 grudnia 1962 r. Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Wyszku na mocy decyzji z 5 grudnia 1962 r. przekazało Ministerstwu Sprawiedliwości Centralnemu Zarządowi Więziennictwa w trwały zarząd i użytkowanie na cele kolonijno-wypoczynkowe nieruchomość położoną we wsi P.1, powiecie [...] o obszarze 9,52 ha wraz ze znajdującymi się na niej budynkami: pałacem, zabytkowym, murowanym, bez dachu, o wymiarach 75 m x 11 m, zniszczonym w 68-90%, budynkiem „pod zegarem”, murowanym z cegły, krytym blachą, o wymiarach 31m x 14m zniszczonym w 85 %, zamieszkanym przez 6 rodzin, przeznaczonym do rozbiórki decyzją Wydziału Architektury, zajezdnią koni cugowych, zabytkową, murowaną, krytą dachówką, o wymiarach 30mx11m zniszczoną w 80%, użytkowaną przez parcelantów przeznaczoną do rozbiórki i 2 studnie cementową i murowaną z cegły.

Ludność zamieszkująca nieruchomość składająca się z przedwojennych pracowników D. i ich spadkobierców, została wykwaterowana z pałacu, domu „pod zegarem” i mieszkalnych „czworaków” do końca 1964 r., do wzniesionych dla nich budynków w P.1 poza obszarem pałacowo-parkowym. Były to rodziny m.in. P., J., S., L., P.1 oraz osoby o nazwiskach G., L., P.2.

Pałac został odbudowany do 1964 r. , a jego wnętrze wyposażono dopiero w latach 1984-1992. 15 lutego 1965 r. utworzono Ośrodek Doskonalenia

Zawodowego funkcjonariuszy Służby Więziennej w P. nad B.. W ośrodku prowadzono kursy i konferencje (ok. 9 miesięcy w roku), a w okresie letnim i przerw świątecznych organizowano wypoczynek dla pracowników resortu.

Następnie nieruchomość została oddana w trwały zarząd na mocy decyzji Starosty Powiatu W. z 18 lutego 200 r. na rzecz Ośrodka Doskonalenia Kadr Służby Więziennej w P., a z 18 czerwca 2012 r. na rzecz Ośrodka Szkolenia Służby Więziennej w P..

W trakcie zagospodarowywania nieruchomości po 1962 r. wzniesiono budynki kuchni- stołówki, sanitariatów, wartowni-hydroforni garaży-magazynów, ogrodzenie, szambo drenażowe, wodociąg, kanalizację, linię elektryczną, oświetlenie terenu, kanały centralnego ogrzewania i domki campingowe. W 1970 r. dokupiono teren nad rzeka[...] poza nieruchomością, gdzie urządzono przystań i domki campingowe. W 1980 r. ukończono budowę największego budynku hotelowego na miejscu przedwojennej gorzelni. Budynek ten wyposażono do 1982 r.

Syn K. B. – J. B. w 1984 r. był aresztowany i przebywał 3 miesiące w areszcie śledczym w P. za rozpowszechnianie i przechowywanie ulotek antypaństwowych.

A. B. był inwigilowany przez SB nie później niż do 1988 r., kiedy zniszczono jego teczkę osobową.

W pierwszej połowie lat 90-ych XX w. A. B. wraz z matką Z. B. pierwszy raz po wojnie odwiedził teren D., gdzie zostali przyjęci i wprowadzeni przez Komendanta ODKSW w P. K. G.. Prawomocnym orzeczeniem Sądu Wojewódzkiego w Poznaniu z 20 stycznia 1997 r. zasądzono od Skarbu Państwa na rzecz Z. K., A. B. i K. B. odszkodowanie i zadośćuczynienie w związku z pozbawieniem życia L. B. przez nieustalonego funkcjonariusza Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Ciechanowie w lutym 1945 r. Spadek po L. B. na podstawie ustawy wraz z wchodzącym w jego skład gospodarstwem rolnym nabyli jego synowie

z drugiego małżeństwa: A. B. i K. B. oraz córki z pierwszego małżeństwa: Z. M. i K. W. po ¼ części, na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego w Wyszkanie z 20 grudnia 2006 zmieniającego postanowienie Sądu Rejonowego w Wyszkanie z 19 lipca 2006 r. Spadek po K. W. nabyły jej matka Z. B. w 3/8 części i siostra Z. M. w 5/8 części, na podstawie postanowienia Sądu Powiatowego dla m.st. Warszawy z 8 lutego 1972 r. Spadki po Z. M. i Z. B. nabył w całości ich syn i wnuk A. Z., na podstawie postanowień Sądu Rejonowego w Nowym Dworze Mazowieckim z 20 kwietnia 1972 r. i z 21 kwietnia 1972 r. 18 grudnia 2013 r. A. Z. sprzedał J. B. prawa spadkowe po zmarłych Z. M. i Z. B.. 1 lutego 2000 r. Z. K. złożyła do Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi wniosek o stwierdzenie nieważności decyzji stwierdzającej, że nieruchomości ziemskie zapisane w księdze wieczystej „D.” i „A.” na rzecz L. B. przeszły na własność Państwa w trybie art. 2 dekretu PKWN z 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej. Postępowanie przekazano Wojewodzie Mazowieckiemu, który od 14 listopada 2001 r. zawiesił jego bieg i następnie 11 marca 2018 r. podjął postępowanie na skutek wniosku z 14 lutego 2008 r. A. Z. jako spadkobiercy córek L. B.. 15 lipca 2008 r. wniosek złożyli także A. B. i K. B.. Prawomocną decyzją z 22 października 2015 r. Wojewoda Mazowiecki stwierdził, na podstawie § 5 ust.1 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z 1 marca 1945 r. w sprawie wykonania dekretu PKWN z 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej, że część nieruchomości ziemskiej pod nazwą „D.”, położonej w gminie S. stanowiącej zespół pałacowo-parkowy w miejscowości P.1 gm. S., składającej się z działek gruntu o numerach ewidencyjnych [...],[...],[...]/1 i [...]/2 o łącznej powierzchni 10,5072 ha nie podlegała działaniu art. 2 ust. 1 lit. e dekretu PKWN z 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej. Orzeczeniem referendarza sądowego Sądu Rejonowego w Wyszkanie z 21 grudnia 2016 r. odłączono z księgi wieczystej Skarbu Państwa nr [...] część nieruchomości i założono dla niej księgę wieczystą nr [...]1, wpisując w dziale II A. B. (¼), K. B. (1/4) i J. B. (1/2) jako współwłaścicieli. Skarga na wpis została oddalona prawomocnym orzeczeniem Sądu Okręgowego w Ostrołęce z 31 maja 2019 r.

Kolejnym orzeczeniem Sądu Okręgowego w Ostrołęce z 31 lipca 2019 r. uwzględniono powództwo A. B., K. B. i J. B. przeciwko Skarbowi Państwa – Ośrodkowi Szkolenia Służby Więziennej w P. o wydanie nieruchomości, nie uwzględniając zarzutu zasiedzenia nieruchomości przez Skarb Państwa przy ustaleniu złej wiary Skarbu Państwa w chwili nabycia posiadania samoistnego, gdyż przyjęto, że nie upłynął termin zasiedzenia niezbędny do nabycia jej własności, który mógł rozpocząć bieg ewentualnie (najwcześniej od 1 września 1980 r. i ulec przerwaniu 14 lutego 2008 r. na skutek wniosku o podjęcie postępowania administracyjnego. Proces windykacyjny uległ zawieszeniu na skutek postanowienia Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 5 grudnia 2019 r.

Sąd przyjął, że nieruchomość objęta wnioskiem w wyniku nacjonalizacji pozostawała we władaniu Skarbu Państwa od dnia wejścia w życie dekretu PKWN o przeprowadzeniu reformy rolnej W okolicznościach sprawy, (śmierć L. B. z rąk funkcjonariusza UB, nałożony na jego rodzinę zakaz zbliżania się do przedwojennego majątku i represje wobec jego spadkobierców), następcy prawni L. B. w obawie o ryzyko zablokowania im możliwości uzyskania wykształcenia i zatrudnienia aż do lat 70-ych XX w. i w uzasadnionej także obawie o swoje życie i zdrowie, nie podejmowali żadnych czynności formalnoprawnych lub faktycznych zmierzających do kwestionowania zasadności wywłaszczenia ich rodziny na podstawie dekretu o reformie rolnej. Dokonali racjonalnej gradacji przynależnych im wartości, którymi były zdrowie, życie, możliwość kształcenia i pracy zgodnej z aspiracjami, zdolnościami i wykształceniem, w stosunku do ewentualnego dochodzenia zwrotu zagarniętych im dóbr materialnych lub związanych z nimi sentymentów. Sposób i rodzaj zagospodarowania nieruchomości na potrzeby tzw. resortu siłowego, którym była służba więzienna, Nie pozwalały realnie liczyć na dobrowolne lub co najmniej obiektywne podejście administracji państwowej do kwestii zwrotu zagarniętego mienia. Z uwagi na zasady logiki i doświadczenia życiowego trudno racjonalnie zakładać, że wszyscy członkowie rodziny B. dobrowolnie zrezygnowali z możliwości dochodzenia swoich praw podmiotowych, skoro chodziło o znaczną wartość materialną i sentymentalną. Ze względu na wcześniejszy strach, miejsce

urodzin i zamieszkania A. B. i Z. K. odwiedzili pałac dopiero po zmianach ustrojowych. Obawy były uzasadnione ich ziemiańskim pochodzeniem i rodzinnym związkiem z aktywnym członkiem Armii Krajowej. Należeli do części społeczeństwa aktywnie zwalczanej i publicznie dyskredytowanej przez władzę ludową. Dopiero na zjeździe ziemiaństwa ok 1990 lub 1991 r. B. uzmysłowiono, że istnieją formalne możliwości zwrotu części bezprawnie znacjonalizowanego mienia.

Wcześniej B. nie podejmowali prób wszczynania postępowania administracyjnego, gdyż nie było ono skutecznym instrumentem odzyskania nieruchomości, które nie podpadały pod regulacje o reformie rolnej. W Polsce nie było żadnego znanego przypadku odzyskania w ten sposób własności na podstawie § 5 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z 1 marca 1945 r. w sprawie wykonania przepisów o reformie rolnej, co oznacza, że postępowanie formalnie dopuszczalne na podstawie przepisów tego rozporządzenia było rozwiązaniem blankietowym do symbolicznej daty wyborów parlamentarnych z 4 czerwca 1989 r., które powodowało, że jakakolwiek próba sądowego dochodzenia praw zakończyłaby się odrzuceniem powództwa z powodu niedopuszczalności drogi sądowej. Sąd Rejonowy uznał, że do odmiennego wniosku nie prowadzi przywrócenie sądownictwa administracyjnego z dniem 1 września 1980 r., gdyż w towarzyszących mu realiach społeczno-politycznych nie mogło ono stanowić skutecznego instrumentu ochrony praw rodziny B.. Oceniał dalej, że na podstawie art. 121 pkt 4 w związku z art. 175 k.c. należało w okolicznościach sprawy przyjąć, że bieg okresu zasiedzenia nie rozpoczął się z powodu siły wyższej w postaci realiów politycznych i gospodarczych panujących w PRL. Dopiero od 4 czerwca 1989 r. należy zatem uznać za rozpoczęty bieg okresu zasiedzenia, gdyż niezależnie od daty powzięcia przez spadkobierców wiedzy o prawnych możliwościach zwrotu nieruchomości mogli oni wtedy już bez realnych obaw o swoje interesy i inne prawa podmiotowe i obywatelskie wszcząć postępowania administracyjne, choćby jeszcze bez widoków na ich merytoryczne powodzenie z uwagi na brak dostatecznej linii orzeczniczej i interpretacji przepisów o zakresie przedmiotowym regulacji o reformie rolnej. Do tego czasu powszechna praktyka stosowania obowiązujących wtedy przepisów, obiektywnie rzecz ujmując

i w realiach rodziny B., nie stwarzała realnych szans uzyskania rozstrzygnięcia korzystnego dla uprawnionego.

Skarb Państwa w żaden sposób nie wykazał, aby objął nieruchomość w posiadanie przed końcem 1962 r., kiedy bezsprzecznie została ona przekazana w zarząd służbom więziennictwa i zaczęła być faktycznie zagospodarowywana. Nic nie wskazuje na to, aby Państwo poza rozparcelowaniem ziemi rolnej w 1946 r. przed lub po tym czasie w jakikolwiek sposób przejawiało, że posiada nieruchomość jak właściciel. W związku z wydłużeniem okresów zasiedzenia nieruchomości, które nie zakończyły się przed 1 października 1990 r., nabycie prawa własności nieruchomości z mocy samego prawa mogło nastąpić najwcześniej 5 czerwca 2009 r., nawet przy założeniu dobrej wiary w chwili objęcia nieruchomości w samoistne posiadanie. Tymczasem przed tą datą (1 lutego 2001 r. wniosek administracyjny złożyli Z. K. oraz wnuk właściciela A. Z. (14 lutego 2008 r.) i synowie właściciela: A. B. i K. B. (15 lipca 2008 r.) ta inicjatywa spadkobierców L. B. doprowadziła do wydania korzystnej dla nich i ostatecznej decyzji administracyjnej. Były to działania, które skutkowały przerwą biegu zasiedzenia (art. 123 § 1 i związku z art. 176 k.c.), podobnie jak pozew o wydanie nieruchomości z 2019 r. Sąd Rejonowy przyjął ponadto, że Skarb Państwa uzyskał posiadanie samoistne nieruchomości w złej wierze, gdyż bezprawnie nadinterpretował przepisy dekretu PKWN o reformie rolnej i skorzystał z faktu, że właściciel nieruchomości został zamordowany, a właściciele mieli zakaz powrotu i bali się powrócić i ponownie objąć nieruchomość. Skutkowało to obaleniem domniemania dobrej wiary posiadacza samoistnego nieruchomości, miarodajnego w chwili jej nabycia na podstawie wykreowanych przez siebie przepisów (uchwała SN z 10 listopada 1971 r., III V CZP 70/71). Przyjmując w efekcie, że nie upłynął wymagany dla zasiedzenia w przypadku złej wiary samoistnego posiadacza okres 30 lat posiadania samoistnego, Sąd Rejonowy oddalił wniosek o stwierdzenie nabycia przez zasiedzenie własności nieruchomości objętej tym wnioskiem.

Apelację od postanowienia z 11 marca 2020 r. złożył wnioskodawca. Postanowieniem z 18 listopada 2020 r. Sąd Okręgowy w Ostrołęce oddalił apelację. Sąd Okręgowy podzielił ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd pierwszej instancji

i zasadniczą część oceny prawnej tych ustaleń przyjętej przez ten sąd Podtrzymał stanowisko, że początek posiadania samoistnego nieruchomości objętej wnioskiem przez Skarb Państwa należy datować od grudnia 1962 r. przy założeniu, że objęcie nieruchomości w to posiadanie nastąpiło w złej wierze, gdyż nieruchomość ta ewidentnie nie podlegała przepisom dekretu PKWN o reformie rolnej. Sąd Okręgowy podtrzymał także pogląd Sądu pierwszej instancji, że spadkobiercy L. B. co najmniej do lat 80-ych XX w. pozbawieni byli realnej możliwości odzyskania rodzinnego majątku zagarniętego przez Państwo, co wynikało z przeszkód natury politycznej, które należy zrównać w skutkach z siłą wyższą, o której mowa w art. 121 pkt 4 w związku z art. 175 k.c. Dlatego uzasadnione jest przyjęcie, że bieg zasiedzenia nie rozpoczął się, a rozpoczęty uległ zawieszeniu przez kres obowiązywania niezaskarżalnych do sądu decyzji władzy publicznej, wadliwie rozstrzygających o nacjonalizacji. Odnieść to należy także do sytuacji, w których objęcie nieruchomości we władanie przez Skarb Państwa nastąpiło bez jakiegokolwiek podstawy prawnej, bądź na podstawie prawnej, która upadła. Jednocześnie Sąd Okręgowy, inaczej niż Sąd pierwszej instancji uznał, że za datę ustania siły wyższej należy uznać 1 września 1980 r. (datę wejścia w życie ustawy o Naczelnym Sądzie Administracyjnym, a nie datę 4 czerwca 1989 r. (datę częściowo wolnych wyborów parlamentarnych). Z tego względu Sąd Okręgowy uznał, że termin zasiedzenia nieruchomości rozpoczął bieg na rzecz Skarbu Państwa nie w 1989 r. lecz w 1981 r. Tym niemniej nie oznacza to, że doszło do zasiedzenia nieruchomości przez Skarb Państwa, gdyż- przy założeniu jego złej wiary w chwili objęcia nieruchomości w posiadanie nie upłynął konieczny w takim wypadku 30-letni termin samoistnego posiadania, wprowadzony ustawą z 28 lipca 1990 r. i mający zastosowanie w sytuacji, w której zasiedzenie nie nastąpiło do dnia wejścia w życie tej ustawy, tj. do 1 października 1990 r. Wobec tego, uznając, że zasiedzenie zaczęło biec 1 września 1980 r., jego termin upłynąłby w 2010 r., jednak 1 lutego 2001 r. Z. K. wystąpiła z wnioskiem o stwierdzenie, że nieruchomość nie podlegała działaniu przepisów dekretu PKWN, co zgodnie z art. 123 § 1 pkt 1 k.c. skutkowało przerwą biegu zasiedzenia. Z tych względów Sąd Okręgowy oddalił apelację wnioskodawcy.

Skargę kasacyjną na postanowienie z 18 listopada 2020 r. wniósł Skarb Państwa i zarzucił naruszenie art. 172 §1 i 2 k.c. w związku z art. 50 §1 i 2 dekretu z 11 października 1946 r. – Prawo Rzeczowe (Dz. U. nr 57, poz. 319 ze zm.) oraz z art. 7 k.c., art. 123 §1 pkt 1 w związku z art. 175 k.c. oraz art. 172 § 1 i 2 k.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna wnioskodawcy zmierzała do wykazania, że Skarb Państwa w chwili objęcia w posiadanie samoistne nieruchomości stanowiącej przedmiot postępowania pozostawał w dobrej wierze, jak również, że złożenie wniosku o stwierdzenie, że nieruchomość nie podlegała działaniu art. 2 ust. 1 lit e dekretu o reformie rolnej nie przerwało biegu zasiedzenia.

W judykaturze Sądu Najwyższego wyrażono już pogląd, że w wypadku wadliwego przejęcia nieruchomości przez Skarb Państwa na podstawie przepisów nacjonalizacyjnych lub przepisów o reformie rolnej nie można z góry zakładać, że objęcie nieruchomości w samoistne posiadanie przez Skarb Państwa następuje w dobrej wierze, lecz uzasadnione jest stanowisko o konieczności rozważenia towarzyszących temu okoliczności, co może prowadzić do oceny, że Skarb Państwa objął nieruchomość w posiadanie samoistne w złej wierze (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 9 października 2015 r. IV CSK 473/13, nie publ.) i z 26 października 2021 r., II CSKP 299/21 (nie publ.). Sąd Najwyższy w niniejszym składzie podziela to stanowisko, a tym samym pogląd sądów *meriti*, że w okolicznościach sprawy Skarb Państwa, biorąc pod uwagę naruszenie przepisów dekretu o reformie rolnej i szczególną sytuację, w której znajdowali się uprawnieni, nie działał w usprawiedliwionym przekonaniu, że stał się właścicielem przedmiotowej nieruchomości, a tym samym że w chwili objęcia nieruchomości w posiadanie pozostawał w złej wierze.

Ponadto w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmowano już także, że w przypadkach, w których skuteczne dochodzenie roszczenia wobec Skarbu Państwa o wydanie przejętej nieruchomości jest uzależnione od uprzedniej warunkującej legitymację strony decyzji administracyjnej - eliminującej z obrotu prawnego ostateczną decyzję orzekającą o przejściu własności tej nieruchomości

na rzecz Skarbu Państwa wniosek o wydanie takiej decyzji mieści się w kategorii czynności przerywających bieg zasiedzenia zgodnie z art. 123 § 1 pkt w związku z art. 175 k.c.(zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 17 stycznia 2019 r., IV CSK 537/ 17nie publ.). Podzielając wskazane stanowisko należy stwierdzić, że w sprawie w istocie doszło do przerwania biegu zasiedzenia na skutek wniosków uczestników postępowania zmierzających do stwierdzenia, że nieruchomości stanowiąca przedmiot postępowania nie podlegała przepisom dekretu PKWN o przeprowadzeniu reformy rolnej.

W świetle powyższego należało uznać, że oparte na odmiennych założeniach zarzuty kasacyjne są w całości bezzasadne i skargę kasacyjną oddalić. Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁴ w związku z art. 520 § 3 oraz z art. 98 §1¹ i z art. 13 § 2 a także z art. 391 §1 i z art. 398²¹ k.p.c. Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

Władysław Pawlak

Dariusz Dończyk

Karol Weitz

[SOP]

[ał]